

Persistent identifiers voor het koppelen van onderzoeksresultaten

De online kracht van PID's

'404 Not Found' is hoogstwaarschijnlijk een van de meest irritante foutmeldingen die je op internet kunt tegenkomen. Persistent identifiers (PID's) zorgen voor een oplossing. *Ricarda Braukmann*

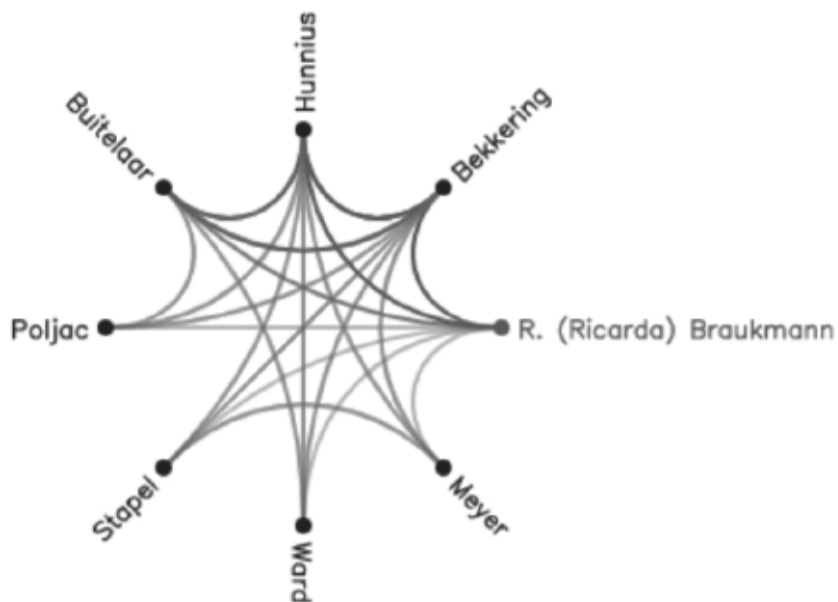
Linkrot is op elke website vervelend, maar het wordt echt problematisch als het om belangrijke digitale bronnen gaat, zoals wetenschappelijke artikelen of datasets. Daarvan mag je verwachten dat ze gedurende langere tijd behouden en toegankelijk blijven. Als oplossing voor dit probleem zijn persistent identifiers (PID's) ontwikkeld. Ze zorgen ervoor dat digitale objecten beschikbaar en ongewijzigd blijven.

De wereld van de PID's

Er bestaan veel verschillende soorten PID's, met als bekendste waarschijnlijk de DOI's (Digital Object Identifiers) die op grote schaal gebruikt worden voor verwijzingen naar wetenschappelijke artikelen en datasets. Zoals de DOI wordt gebruikt voor publicaties, wordt met de ORCID (Open Researcher and Contributor ID) een persistente identiteit toegekend aan personen, meestal onderzoekers. Dit is handig als je een van de velen bent die J.M. van Dijk heten, of als je van naam wilt veranderen bij huwelijk of echtscheiding. Je ID blijft hetzelfde en uniek, zodat jij en je werk altijd ondubbelzinnig geïdentificeerd kunnen worden.

Het FREYA-project

Het gebruik van PID's voor artikelen, data en onderzoekers is inmiddels een standaardproces in de wetenschappelijke wereld, maar in theorie bieden PID's eindeloos veel meer mogelijkheden. Ze kunnen ook worden toegewezen aan instellingen, geldstromen, studies, fysieke monsters of instrumenten. Een van de doelen van het FREYA-project is de bestudering van deze nieuwe PID-soorten en de bevordering van hun ontwikkeling en inge-

NARCIS maakt ook gebruik van PID's om het netwerk van een onderzoeker, in dit geval dr. Ricarda Braukmann, te visualiseren in een samenwerkingsdiagram. Het diagram toont de verbanden tussen onderzoeker Braukmann en zijn mede-auteurs op basis van de PID's in de metadata van hun publicaties.

bruikneming. FREYA is een driejarig Europees gefinancierd project waarin PID-aanbieders (Crossref, DataCite en ORCID), onderzoeksorganisaties (ANDS, British Library, CERN, DANS, EMBL-EBI, Pangaea en STFC) en uitgevers (PLOS, Hindawi) hun krachten hebben gebundeld voor de promotie en innovatie van PID's.

Naar PID-diagrammen

Naast de ontwikkeling van nieuwe soorten PID's werkt het team van FREYA ook aan de verbinding en integratie van verschillende PID's in PID-diagrammen. Een PID-diagram kan bijvoorbeeld dienen om informatie te visualiseren en interessante inzichten te verschaffen in de verbanden tussen verschillende onderzoeksobjecten. Dankzij het werk van FREYA kan bijvoorbeeld de wetenschapsportal NARCIS nu verschillende onderzoeksresultaten aan elkaar koppelen op basis van

hun PID's, zodat het portaal zijn bezoekers nog waardevollere informatie kan aanbieden. Als bijvoorbeeld in de metadata van een digitaal object (zoals een artikel of een dataset) de PID van een gerelateerd object is opgenomen, legt NARCIS een verband en haalt het aanvullende informatie op over het gerelateerde object (zoals het type of de titel), die in het portaal wordt weergegeven. PID-diagrammen (zoals ook bijvoorbeeld het samenwerkingsdiagrammen in de afbeelding) en andere PID-services zijn volledig afhankelijk van grootschalig gebruik van PID's zoals ORCID's. Daarom blijft het vergroten van de bekendheid en het belang van PID's bij de hele onderzoeksgemeenschap een van de belangrijkste opgaven van het FREYA-project.

narcis.nl / project-freya.eu/en

Dr. Ricarda Braukmann is programmaleider sociale wetenschappen bij DANS

GELEZEN

Plan S: wetenschappelijke artikelen vanaf 2020 Open Access

Heidi Berkhout

cOAlition S, een Europese groep van onderzoeksfinanciers, wil dat wetenschappelijk onderzoek dat is betaald met belastinggeld vanaf 2020 gratis beschikbaar komt voor het publiek. NWO, de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek, is een van de partners.

Publiceren voor wetenschappers is weliswaar gratis, maar de artikelen verdwijnen vervolgens achter een betaalmuur. Universiteiten moeten veel geld betalen voor de abonnementen die deze betaalmuur vormen. NWO wil hier vanaf 2020 verandering in aanbrengen door bij onderzoeksprojecten die zij financieren te eisen dat de publicatie gratis toegankelijk moet zijn voor het publiek. "Wetenschap hoort niet achter een betaalmuur, maar moet voor iedereen vrij toegankelijk zijn", stelt NWO-voorzitter Stan Gielen. "In heel Europa voeren universiteiten moeizame onderhandelingen met uitgevers. Ondertussen maken ze exorbitante winsten op werkzaamheden die vooral door wetenschappers worden verricht. Dat moet afgelopen zijn. Het is hoog tijd voor uitgevers om hun businessmodel om te gooien."

De Europese Commissie geeft aan het plan van harte te ondersteunen. Ook de European Research Council (ERC) onderschrijft het plan.

nwo.nl

COLUMN

Den lezer heil!

Dit is mijn laatste column voor E-Data, want ik vind dat ik mezelf een beetje begin te herhalen. Maar juist omdat het mijn laatste bijdrage is, vind ik dat ik mezelf enigszins mag herhalen.

Onlangs gaf ik bij de Universiteitsbibliotheek Amsterdam een workshop voor boekwetenschappers. Onderwerp: hoe je als boekwetenschapper optimaal gebruik kunt maken van internet.

Het zijn, zoals u weet, gouden tijden voor historici en boekwetenschappers. Nooit eerder hadden zij zo'n enorme rijkdom aan bronnen tot hun beschikking. Delpher, Digibron, Google Books, de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren, archieven.nl – het kan allemaal niet op. Ik geef vaker lezingen over slimmer zoeken op internet, maar meestal is het grotendeels eenrichtingsverkeer: ik praat, de toehoorders luisteren. Ditmaal was het anders. Het ging om een workshop van drie uur, waarbij de deelnemers – na een verhaal van mij over zoekstrategieën –

opdrachten moesten uitvoeren. Terwijl zij bezig waren, liep ik rond om op hun computerschermen te kunnen kijken.

Dat was heel leerzaam.

Een zoekstrategie die mij zelf heel veel heeft opgeleverd, noem ik kortweg 'perifeer zoeken'. Wie bijvoorbeeld onderzoek doet naar mensen met een zwarte huidskleur, moet zich niet beperken tot zoektermen als neger, negerin en zwarte(n). Daarnaast zou je in Delpher ook zeker dit soort zoekopdrachten moeten proberen: 'dikke lippen' PROX kroeshaar. Je maakt dan gebruik van stereotypingen en clichés waaraan weinig schrijvers weerstand hebben kunnen bieden.

Nadat ik dit had uitgelegd, gaf ik mijn boekwetenschappelijke toehoorders de opdracht om te zoeken naar een portret/beschrijving van een boekengeleerde of boekwurm.

Ik noem geen namen, maar er zaten hooggeleerde, bekende boekwetenschappers bij. Misschien had ik het niet duidelijk uitgelegd, maar het verbaasde mij nogal dat ik op diverse schermen de zoekopdracht 'portret boekengeleerde' en 'portret boekwurm' zag verschijnen. Terwijl ik nog had geroepen: 'Denk dus vooral

foto Leo van Velzen

aan clichés en stereotypingen!' Wat is een essentiële eigenschap van een boekenwurm? Dat hij of zij véél boeken heeft. Zoveel boeken dat die al snel op stapels terecht zullen komen. Stapels die vervolgens het risico lopen om stof te vergaren. Als ik zelf op zoek zou gaan naar een beschrijving/portret van een boekenwurm, zou ik dus zeker zoeken naar bijvoorbeeld 'stapels boeken' in de buurt van 'stoffig'. Of bijvoorbeeld 'boekenkasten' in de buurt van 'marokijn' (een bij bibliofielen geliefde leersoort).

Wie zoekt op clichés en stereotypingen, vindt clichés en stereotypingen. Methodologisch lijkt dat een bezwaar, maar in de praktijk valt dat reuze mee. Mijn ervaring is dat je met dit soort zoekopdrachten teksten vindt die je zoekrepertoire enorm verrijken. Je stuit op spellingsvarianten als boeck-worm en synoniemen als boek(en)wrotter. Je vindt clichés en stereotypingen waar je wellicht zelf niet meteen aan had gedacht, zoals boeken-

étagère. Kortom: binnen de kortste keren heb je een prachtig pallet aan zoektermen waar je véél meer mee vindt dan met een zoekopdracht als "portret boekengeleerde".

Voor mij is dit inmiddels zo vanzelfsprekend dat veel van de zoekopdrachten die ik op de schermen van de toehoorders zag verschijnen, mij nogal verbaasden. Ik bedoel: ze waren eerder direct (bibliomaan bijvoorbeeld) dan associatief. Leerzaam was het wel. Net zoals ik het leerzaam vond om voor E-Data te schrijven. Ik heb dat sinds 2011 met veel plezier gedaan. Nu wordt het, in mijn ogen, tijd voor een andere columnist. Die ik met belangstelling zal volgen, want ik blijf dit tijdschrift natuurlijk lezen. Om met een oude groet te eindigen: den lezer heil!

Ewoud Sanders

Taalhistoricus en journalist. Sanders is vaste medewerker van onder meer NRC Handelsblad en Onze Taal.